

Bijdrage van Martin van Rooijen 50PLUS in het debat over de Spreidingswet in de Eerste Kamer op 15 januari 2024

Voorzitter,

“In een kwart eeuw asielopvang lijkt er niets veranderd”, kopte de Volkskrant op 3 januari. Het ging onder Paars ook al over precies dezelfde problemen als vandaag. Het is dus overduidelijk niet gelukt om dit gevoelige maatschappelijke vraagstuk aan te pakken met effectief beleid. Uitgaande van de cijfers van de afgelopen 25 jaar, besteedt de Nederlandse overheid gemiddeld minder dan 0,33% van het BBP aan de asielketen. Een relatief klein dossier, vergeleken met bijvoorbeeld de uitdagingen in de zorg en het onderwijs. De geloofwaardigheid van de politiek, zowel nationaal als Europees, is echter onder grote druk gekomen door dit relatief kleine beleidsonderwerp. Het is daardoor een heel groot onderwerp geworden waar zelfs verkiezingen over gaan. Niet alleen in Nederland maar in heel de EU. De helft van de Duitse bevolking vindt immigratie inmiddels het belangrijkste politieke thema.

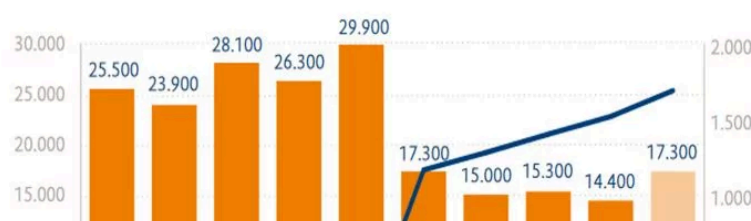
Het draagvlak in de samenleving staat ernstig onder druk. De vraag is of dit komt omdat onze draagkracht daadwerkelijk wordt overschreden, of dat er ook sprake is geweest van zeer slecht management. Dat laatste lijkt onverbiddelijk een grote rol te hebben gespeeld: onder andere door te jojo-en met de opvangcapaciteit. Deze Spreidingswet vertegenwoordigt een serieuze poging om dit vraagstuk eindelijk goed te gaan managen met minder vrijblijvende betrokkenheid van lokale overheden en een eerlijke verdeling over het land. Mijn fractie kan dat op zichzelf volgen; maar de eerste vraag blijft onverbiddelijk staan: in hoeverre wordt de draagkracht van onze samenleving daadwerkelijk overschreden, als er elk jaar een stad ter grote van Gouda instroomt als asielzoeker, exclusief nareizigers?

Daarnaast voorzitter, zijn sommige reflecties in dit verband onvermijdelijk en kunnen ze niet vaak genoeg herhaald worden. De politiek heeft zelf een enorme fout gemaakt inzake migratie en de beschikbaarheid van sociale huurwoningen. En deze fout is gestapeld bovenop een andere fout: het onderschatten van de waarde van de beschikbaarheid van sociale huurwoningen voor de beleving van bestaanszekerheid.

Deze fouten bijten ons nu keihard in de staart.

Arbeidsmigranten krijgen geen voorrang op sociale huurwoningen. Reguliere migranten, bijvoorbeeld buitenlandse partners, regelen hun eigen opvang in Nederland. Asielmigratie is de enige groep migranten die **direct** doorstromen naar de sociale huursector en daar **als statushouders** inmiddels ook voorrang genieten. De politieke pijn van het invoeren van de verhuurderheffing wordt nu geleden. In 2012, bij het sluiten van het Lente akkoord en het regeerakkoord Rutte II, hebben de betrokken partijen, inclusief CDA, Groenlinks en PvdA, de waarde van de sociale huursector enorm onderschat. Er zitten op dit moment 16.000 statushouders in AZC's die niet kunnen doorstromen naar een sociale huurwoning. Daar staat tegenover dat er misschien wel meer dan 100.000 sociale huurwoningen nooit zijn gebouwd a.g.v. de verhuurderheffing. Een heffing waar mijn partij en ook de PVV altijd tégen hebben gestemd. There is no use crying over spilled milk, maar deze fouten veroorzaken nu zoveel leed en politieke polarisatie, dat we er best wat tranen aan mogen spenderen opdat wij niet vergeten.

Verhuurderheffing en nieuwbouw

Wat in 10 jaar tijd niet is gebouwd, kunnen we helaas niet in 1 of 2 jaar inhalen. Maar als er 16.000 statushouders bij het COA ‘blijven hangen’ omdat er geen sociale huurwoningen zijn, dan vraagt dat wat mijn fractie betreft om creatieve oplossingen die op korte termijn al soelaas kunnen bieden.

Als iedere gemeente een sobere en doelmatige doorstroomlocatie inricht voor de aan hen gekoppelde (!) statushouders, dan is dat een veel betere oplossing, vind ook het COA. Op dat moment kunnen statushouders alvast gaan integreren in de gemeente waar hun toekomst ligt en het percentage overlast en criminele activiteiten van die groep is veel minder hoog dan bij de Veilige Landers die bij de asielzoekers horen. Dus een betere oplossing met veel meer draagvlak vanuit de inwoners en veel minder overlast.

Ik vraag de staatssecretaris wat hij vindt van deze suggestie. Pak deze oorzaak aan en niet alleen het gevolg ervan

“Het wetsvoorstel beoogt een wettelijke plicht voor gemeenten om asielopvang te verzorgen, met als doel een stabiel, evenwichtig en eerlijk verdeeld systeem te creëren. Dit houdt in dat gemeenten, in samenwerking met het Rijk, verantwoordelijk worden om te voldoen aan internationale en Europeesrechtelijke verplichtingen aangaande asielopvang”.

Voorzitter, voor mijn fractie is een eerlijke verdeelsystematiek voor asielmigranten op zichzelf vanzelfsprekend, zoals wij ook verwachten dat Europese solidariteit en samenwerking centraal staan. Maar zoals u van mij gewend bent moet ik het debat verbreden met gebeurtenissen uit de recente geschiedenis, die de afweging om voor of tegen deze wet te stemmen toch lastig maken.

Ten eerste is er het nationale debat over het beperken van de instroom, wat zonder twijfel heeft bijgedragen aan de verkiezingswinst van de PVV. Ik kom daar zo op terug.

Ten tweede de Europese dimensie. Hier gebeurt iets wat de kiezer niet begrijpt. Juridische afspraken die gewaardeerd worden door de conservatieve kant van het politieke spectrum, zijn relatief makkelijk opzij gezet.

De juridische afspraken die gewaardeerd worden door de linkerkant van het politieke spectrum lijken in beton gegoten te zijn. De kiezer ziet het gemak waarmee de strenge begrotingseisen werden opgeofferd om de boel bij elkaar te houden. Maar deze “flexibiliteit”, waarmee wij onszelf naar een mediterrane euro hebben laten manoeuvreren, is niet aanwezig als het gaat over de juridische afspraken ten aanzien van het beperken van de instroom van asielzoekers.

Zie ook het gemak waarmee de Dublin verordening langzaam wordt ondermijnd en onuitvoerbaar wordt gemaakt. Over Dublin zegt de staatssecretaris letterlijk, dat het “in de praktijk buitengewoon moeizaam gaat”. Ik vermoed dat dit beleidstaal is voor “het lukt eigenlijk helemaal niet meer”. Maar ik laat mij graag corrigeren door de staatssecretaris, als hij hard kan maken dat Dublin claimanten nog steeds in serieuze aantallen worden teruggestuurd naar het land van de eerste asielaanvraag. 50PLUS vindt dat een bij uitstek onderwerp voor de formatietafel

Wij worden daarnaast ook geacht in te stemmen met het buiten werking stellen van het stabiliteitspact en binnenkort met het structureel verruimen van de Europese begrotingsafspraken.

Mijn fractie begrijpt alle nuances maar wij kunnen ons ook goed voorstellen dat de kiezer zegt: “U kunt flexibel omgaan met internationale afspraken als het u uitkomt, doe het dan ook maar eens als het u niet goed uitkomt”.

Deze Spreidingswet doet op zichzelf niets aan de instroom en mede in het licht van de verkiezingsuitslag, is het volgens mijn fractie dan ook wel begrijpelijk dat deze wet in de samenleving nogal wat reuring veroorzaakt. Ik vermoed, dat dit niet komt omdat de meeste kiezers tegen eerlijke spreiding als zodanig zijn. Ik vermoed dat het komt omdat heel veel kiezers eigenlijk eerst afspraken willen maken over het beperken van de instroom en daarna pas over de eerlijke verdeling. Mijn fractie kan veel begrip opbrengen voor dat standpunt maar wij beseffen ook dat de politieke realiteit dit nu niet toelaat. De staatssecretaris noemt in zijn antwoorden de inzet die nu al wordt gepleegd om ‘grip te krijgen op de instroom’. Ik vraag de staatssecretaris welke maatregelen hij tot nu heeft genomen en wat er nog meer moet gebeuren. Mijn fractie zal de inspanningen (en die van zijn opvolger) op dit punt streng monitoren.

Aan de andere kant van de hofvijver wordt nu bovendien onderhandeld over een regeerakkoord of nog beter een regeerprogramma en 'ik heb een zacht vermoeden dat het beperken van de asielinstroom hoog op de agenda staat. Mijn fractie acht het dan ook verstandig om dat deel van het debat en de argumenten die daarbij horen, niet hier in dit debat de boventoon te laten voeren. Doch vind ik het belangrijk om de positie van mijn fractie te hebben verduidelijkt en te markeren.

Voorzitter, waar deze wet wel over gaat, is effectiviteit en doelmatigheid van de opvang en de behandeling van asielmigranten. De begroting en het pad voor de komende jaren, laten een enorme stijging van de kosten zien, van 3,3 miljard in 2022 naar 7,3 miljard in 2024! Vanaf 2025 wordt geprognostiseerd dat de kosten weer dalen naar 4,4 miljard en vanaf 2027 zelfs naar 2 miljard. Ten eerste moet ik opmerken dat ik de geprognostiseerde daling van de kosten wel heel erg scherp vind. Is de staatssecretaris het eens met deze observatie of durft hij, bij de gegeven instroomcijfers, te staan voor de zeer scherpe daling van de kosten van de asielketen na 2025? Graag een uitvoerig antwoord

Er wordt in 2024 en 2025 enorm veel besteed aan dure tijdelijke opvanglocaties en aan het weer opbouwen van de structurele capaciteit die eerder is wegbezuinigd. Doelmatig kan je dat niet noemen. Ik refereer dan ook aan het begin van mijn betoog en de kop van de Volkskrant: “In een kwart eeuw asielopvang lijkt er niets veranderd”. We jojo-en onze inspanningen en lopen daardoor steeds in dezelfde val. De begrotingsprognose suggereert wederom een jojo effect en dat baart mij zorgen.

Vertegenwoordigt de daling van de kosten van de asielketen van 7,3 naar 2,0 miljard op jaarbasis, een serieuze prognose of is hier ook sprake van een flinke portie hoop en wishfull thinking? Is de staatssecretaris het met mij eens dat de daling van de kosten volgens de prognose, weinig tot geen ruimte biedt aan de volgende regering om op dit dossier te besparen of bezuinigen? Of is de staatssecretaris het zelfs met mij eens als ik stel dat de geprognostiseerde daling van de kosten van de asielketen veel te optimistisch is en dat er juist geld bij zal moeten om de huidige doelen te halen?

Er zijn grote internationale onzekerheden die invloed zullen hebben op de instroom in de komende jaren. Wat als de oorlog tussen Rusland en Ukraine verder escaleert.

Wat als de crisis in het midden oosten verder escaleert. Komt er een grote nieuwe stroom uit het midden Oosten? Welke gevolgen heeft de nieuwe stroom van vooruitreizende minderjarigen (AMA's)?

We zien grote risico's, terwijl de begroting na 2025 enkel rekening lijkt te houden met meevallers, teruglopende aantallen en lagere kosten. Ik herhaal het want ik ben heel benieuwd of de staatssecretaris mijn observaties deelt en zo nee waarom niet.

Omdat de EK de Spreidingswet niet kan amenderen kan ze alleen ja of nee zeggen tegen de wet. Volgens de VNG uitvoeringsscan van 1 jaar geleden is de wet moeilijk uitvoerbaar. Waarom is die nu wel goed uitvoerbaar? De wet is zeker niet doelmatig in het licht van het hierboven geschetste. Dat is een ernstige tekortkoming.

Voorzitter

Ik kom op de doorstroomlocaties , tuvo,s.

* COA heeft de wettelijke taak om asielzoekers op te vangen, daar is die organisatie ooit voor in het leven geroepen, dat is hun kerntaak. De Spreidingswet zorgt ervoor dat er naast COA nu ook anderen die opvang kunnen oppakken: t.w. gemeenten via het Rode Kruis als je een locatie wil van minder dan 150

Dat maakt rol, taak, verantwoordelijkheid en financiering van de wettelijke taak van het COA diffuus;

* Er zitten 16.000 statushouders in de AZC's en opvang statushouders is GEEN kerntaak van het COA. Als iedere gemeente een sobere en doelmatige doorstroomlocatie inricht voor de aan hen gekoppelde (!) statushouders is dat een veel betere oplossing, vind ook het COA. Waarom gebeurt dit niet? Het is ook beter voor de integratie.

* Probleem is dat opvang statushouders een taak van de gemeente is en dus ook de kosten voor een doorstroomlocatie. Dat is zo historisch ontstaan, toen er nog geen woningnood was. Het Rijk wil daarin wel meebewegen maar die financiert slechts 2 jaar een deel van die kosten. De huidige wooncrisis is niet binnen 2 jaar opgelost dus je hebt doorstroomlocaties nodig voor 5 - 10 jaar en dat geeft een flinke kostenpost, vandaar dat gemeenten de statushouders nu in de AZC's laten wachten. Als je - vanuit de nieuwe Spreidingswet - als gemeente een stevig aantal asielzoekers opvangt (150 of meer) dan regelt en financiert het COA alles, inclusief bijvoorbeeld extra beveiliging. Als je meer asielzoekers opvangt dan je taakstelling dan krijg je vanuit de nieuwe wet

ook nog eens een leuke bonus van het Rijk terwijl dat niet geldt voor opvang extra statushouders.

Als je als gemeente extra statushouders gaat opvangen draag je alle kosten zelf, krijg je hooguit voor de eerste 2 jaar een beetje co-financiering voor een tussenvoorziening, daar is geen geld voor in de gemeentelijke begrotingen. De wereld op zijn kop dus, want het probleem zit bij de Statushouders die de AZC's verstoppen en niet bij het aantal asielzoekers, daar is de capaciteit van de huidige AZC's voldoende voor. De betonnen regelgeving van de rijksbegroting is hier dus het probleem en tevens de oplossing, daar heb je geen Spreidingswet voor nodig met alle negatieve gevolgen voor gemeenten en haar inwoners (financieel en emotioneel).

* Crisisnoodopvang in hotels en op schepen kost volgens het COA nu 3x zoveel als reguliere opvang en ik hoor van het bestuur van het COA dat dit volgend jaar 4 - 5 keer zoveel gaat kosten omdat door de aanhoudende woningnood de prijzen omhoog gaan. Stijgen de kosten van 3 naar 5 mld, zo vraag ik de staatssecretaris? Let op, dit gaat dus om een budget van miljarden per jaar die voor deze vorm van opvang nodig is en is dus alleen nodig omdat statushouders nu de AZC's verstoppen !

Conclusie

We hebben de Spreidingswet bedacht omdat het Rijk wel noodopvang asielzoekers kan financieren maar ze mogen die budgetten niet inzetten voor het financieren van semi-structurele doorstroom locaties voor statushouders in de gemeenten waar ze al aan gekoppeld zijn, terwijl dat goedkoper is en veel minder maatschappelijke effecten zou hebben. De Spreidingswet maakt de wettelijke taak van COA om asielopvang te reguleren onnodig diffuus en complex en is onnodig als er ontschotting zou komen van de Rijksbudgetten. Dit is een mooi staaltje van Haags denken dat totaal onlogisch is. Inzet van de miljarden die nu aan noodopvang worden besteed ten behoeve van inrichten gemeentelijke tussenvoorzieningen lost alles op en je hebt aantoonbaar financiering hiervoor. Kan de staatsecretaris mij uitleggen waarom dit niet is gebeurd en ziet hij hier een : structurele en volledige financiering?

Voorzitter

Waar een wil is, is een weg.

In mijn eigen woonplaats Oegstgeest is sinds oktober 2021 een doorstroomlocatie voor max 175 statushouders. Nooit waren er incidenten.

Niet alleen de politiek heeft gefaald, maar de gehele samenleving, zowel in ons land als in Europa

Onmacht in 1 woord.

Hoe heeft het zover kunnen komen?

Ik wacht de antwoorden van de staatssecretaris met belangstelling af